

SÜMEGI GYÖRGY

Zarándokfestő

Paulovics László műhelye

SÜMEGI GYÖRGY (1947) Budapest

Kocsis István drámaíró lényegbevágó meghatározása szerint Paulovics László zarándokfestő, noha egész életében állandóságra vágott, mindig a műterme moccanatlan magányában szeretett dolgozni. De a műtermét, a szatmárit a történelem, a Ceaușescu-diktatúra fölcseréltette, s először az NSZK-ba vitte-sodorta, majd végső révként Szentendrére.

Paulovics a 20. századi erdélyi, romániai magyar festőgenerációk negyedik rendjéhez, Bardócz Lajos–Deák Ferenc–Gaál András–Cseh Gusztáv–Tóth László generációjához tartozik. Ők 1960 körül diplomáztak a kolozsvári, a Magyar Művészeti Intézetből románosított Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán. Mestere a modern képzőművészet legfőbb kolozsvári terjesztője, Kádár Tibor, aki-ről azt vallja, hogy felnyitotta a szemét.

Szülővárosában, Szatmáron színházi díszlet- és jelmeztervező (1962–85), munka mellett fest. 1985-ben emigrál az NSZK-ba, ahol sajátos képletű magyar kulturális közegben dolgozik, bár kiállíthat német kollégákkal is. „Az NSZK-ban magyar témákban mozogtam, a német művészetbe nem lehet integrálódni. Azokat a témákat dolgozom föl, amiket Ceaușescu idejében nem lehetett.” Ott kezdi el a Don-kanyart és az 1956-os forradalmat megidéző sorozatait. Majd Magyarországon telepedik le, de Szentendrén él és dolgozó festőként is látszólag megmarad zarándokfestőnek, ugyanis volt olyan eset, amikor nem fért bele egy ottani kiállításba.

Mohácsot, az aradi vértanúkat, a Don-kanyart és az 1956-os forradalmat rögzítő sorozatai erős kulturális gyökereit, az áldozatokkal való sorsvállalását, történeti érzékenységét fejezik ki. Az emigrációban folytatja azon alkotói gyakorlatát is, amelynek során író-arcmások, író-jellemeket, alkotói habitusokat fogalmaz meg vizuális eszközökkel: „Szatmárnémetiben kezdtem, színészekkel: Csiky András, Ács Alajos és a költő Gellért Sándor. Kós Károlyt Kolozsváron rajzoltam le 1957-ben. Volt, ami fotóról készült, pl. Kemény Jánosnál voltam, de akkor nem volt nálam rajzeszköz, aztán fényképről csináltam a rajzot. Ő őrizte az erdélyi melegséget, ahogy Barcsay Jenő is.”

Paulovics íróportréi textúráját gyakorta azonos értékűen alkotja az írótól gondosan kiválasztott műrészlet, rövid életrajz vagy kronologikus rendbe szedve élethelyszínei fősorolása (pl. Ady Endre). Fontos a kalligráfia. A szavak és mondatok töredezett vagy folyamatossá tett egymásmellettsége is fundamentális vizuális elemnek minősül.

Nincs itt valami ellentmondás? Nem érezzük ösztönösen is minden képen megjelent szövegnél, már a szentek szájából kibomló mondatszalogoktól kezdődően, hogy az csupán magyarázat? Vagy éppen figyelemelterelő? Van olyan eset, amikor a másik oldalra billent az egyensúly, amikor maga a szöveg vált képpé (Lakner László: *Isa pur...*).

Paulovics megközelítése azonban merőben más: ő a portréra vagy az arra kiválasztott arcképhez a megjelenített munkásságára jellemzőt épít látvány-egyensúlyba. Jellem-képpé, életút-diagrammá, példa-energiává. Hiszen létrejöttük motivációja alapvetően a példa fölmutatása, példa-ember galériája Paulovics sajátos arcképcsarnokában.

Mindezekkel Paulovics gazdag erdélyi arcképfestői hagyomány-sorba kapcsolódik, hiszen a vándorfestők vagy Barabás Miklós, Sikó Miklós és mások erdélyi értelmiségiekét, írókat, alkotókat megjelenítő portréi sora jelentősen gyarapodott a 20. században. Nagy István, Szolnay Sándor, majd Zsögödi Nagy Imre sokrétű arcképgalériáját – hogy csak a legjellemzőbbeket említsem – Cseh Gusztáv *Hatvan főembere* és Paulovics-művek sora folytatja.

Gyakorlott műfajai fősorolásánál is zavarban vagyunk, hogy a pusztán listából ki ne hagyjunk valamit: folyóirat- és könyvillusztrációk, ex librisek, könyvborítók, plakátok, színházi díszlet- és jelmeztervek, műsorfüzetek, grafikák (az egyedi rajztól a sokszorosított eljárásokkal készültékig), festmények temperával,

PAULOVICS LÁSZLÓ (1937) Szentendre

olajjal, kis mérettől muráliáig. Üvegablakait, kerámiáit, textilkompozícióit, kovácsoltvas munkáit ugyanúgy számításba kell vennünk, mint *Szentlélek templomának* 1998-ban készült főoltárképét és a *Keresztút* sorozatát (2000). Egyéni és kollektív bemutatókon való részvételeit, magán- és közgyűjteményekben őrzött műveit szám szerint is nehéz fölmérni. Negyvenhárom íróportróját állandó kiállításon mutatja be a Kolozsvár Társaság, a Szatmárnémeti Múzeumnak adományozott harminckét festményét 2009 óta a Református Fiúgimnáziumban láthatni.

Paulovics László egész eddigi alkotói gyakorlatában, festői, rajzoló munkásságában „küzdemes kereséssel”, „mindegyre megújulni” akarással dolgozik. A hatvanas évek modern hangú és elvont formarendbe fogalmazott figurális kompozíciói után eljut a montázsos szerkesztéshez, azon metódus szerint, hogy a kép alapanyagához másféle anyagot ad hozzá: „Egy időben még vásznakat is kasíroztam, ragasztottam, hogy megmozgassak velük egyes részleteket. Ez a mondanivaló kiugrasztására, kiemelésére kellett.”

Tájképei már évtizedek óta belső tájak, a kiválasztott motívum vászonra, farostrá a műteremben kerül. Átírtak, átlényegítettek, emlékeztethetnek ugyan akár szatmárnémeti, kolozsvári vagy más erdélyi tájrészletekre, de emlékképekké átszűrve festői vallomások.

„A portré is olyan ma már, mint egy tájkép”, vagyis konstrukciója, sajátos morfológiája van. A kettős portrék sorozatában a különböző karakterek, a másfelé figyelés, ellenkező irányba fordulás, a formai gazdagság megmutatása is célja lehet. A konkrétól az elvontig, szín-foltokig, harmonikus festékegyüttállásokig jut el, noha alapvetően motívumpárti. Egyfajta hullámzás, jó ütemű pulzálás figyelhető meg az életműben, téma és cél szerint a motívum közelebb vagy elvontabb megközelítéseit alkalmazza kompozícióin.

Színvilágát, egyéni színhangját mély barnák, szürkék, kékek, általában a középtónusok uralják, s mindezek együttesen adnak egyfajta nosztalgikus haza-gondolást, a szülőföld, a szülőhely és történeti sorsfordulók fájdalmasan („a magyar temperamentum nincs nyitva a vidámság felé”) vagy már éppen derűs nyugalommal hordozott emlékét megidézendő.

Az ikonográfia iránti vonzódásáról mondta nemrég: „Legszívesebben Krisztus urunk életét rajzoltam volna, de vallásos témát nem lehetett kiállítani Ceaușescu Romániájában. Helyette jött a mitológia mint témakör.” S valóban, később ugyan festett húsznál több Krisztus-portrét, de a nagyon gazdag mitológiai témakörrel bővítette először a tematikáját.

„Kompozíciós képességeinek ötletgazdagsága egyszerűen nem ismer határokat” (Árkossy István). Formai és színbeli, kifogyhatatlan variációit demonstrálják az Umberto Eco-i értelemben nyitott műként értelmezhető képsorozatai (1956, *D43, absztrakt-sorozat, Fejek I-VI., Krisztus-portrék* stb.).

S mindezen jellegzetességeiből, alkotói törekvései leglényegéből válogat e rendhagyó „kiállítás”. Egyedi, mert a műhelyébe, a legintimebb és legközvetlenebb alkotói miliójébe vezet. Látjuk szeretve tisztelt édesapja fényképét, diplomákat, Cseh Gusztáv *Paulovics-rajzát*, Benczédi Sándor *Paulovics-szobrát*, Kőrösi Csoma-plakettet, bokályokat, ón- és vámfalusi tányérokat – többek között. Az erdélyi népművészet tárgyi világaiból válogatást. Ehhez hasonlókat láthattam több erdélyi képzőművész (pl. Zsögödi Nagy Imre, Gy. Szabó Béla, Miklóssy Gábor) műtermében. Mindenütt a szülőföldismeret, a

szülőházához ragaszkodás beszédes, esetenként alkotások létrejöttét inspiráló tanúemlékei lehettek. Ők megfogadták Kányádi Sándor vers-parancsát: „Be kell hordanunk, hajtunk mindent. Semmi sem fölösleges.”

Paulovicsra is jellemző, végső tanulságul írta a *Tárgyak* (1967) című versében ugyancsak Kányádi Sándor: „Képek, lemezek, könyvek, szobrok, / féltve őrzött, meghervadt csokrok / szövetkeznek a fallal s végül / a négy fal, lopva, belénk épül.”

